

Vargha Mihály

A GÁBOR ÁRON-ÁGYÚ HAZAHOZATALÁNAK TÖRTÉNETE¹

Amint a Székely Nemzeti Múzeum egykori igazgató-őre, dr. László Ferenc leszögezte, Gábor Áron ágyúinak kulcsszerepük volt az erdélyi szabadságharcban: „Az 1848-49-i önvédelmi és szabadságharcban a háromszéki székelységnek döntő szerepe volt. [...] Történelmi tény: Gábor Áron nélkül Háromszék, Háromszék nélkül Bem, nélküle Erdély [...] is: aligha még a téli harcok alatt el nem bukott volna.”² Gábor Áron egyik munkatársa, Bodola Lajos szerint a szabadságharc idején Háromszéken mintegy 70 darab három- és hatfontos ágyút öntöttek, a legtöbbet a kézdivásárhelyi Turóczy Mózes műhelyében.³ Sokáig úgy tűnt, hogy ezekből egyetlen példány sem maradt fenn.

1906. augusztus 18-án a kézdivásárhelyi Rudolf Kórház udvarán vízvezeték-szerelő munkások találtak meg az eddig előkerült egyetlen hiteles, hatfontos ágyúcsövet, amelyet a legendás székely mester és honvéd őrnagy vezetésével öntöttek.

A kézdivásárhelyi ágyúleltre vonatkozólag László Ferenc múzeumőr tollából a *Székely Nép* 1906. augusztus 24-én megjelent ismertetésére⁴ – kiegészítés gyanánt – Kézdivásárhelyről a következőket jelentették: „A felfedezett ágyú azon időben öntődött, míg a kökői hídnál az oroszokkal folyt az élethalál harc. Az udvaron már készen állott a vadonatúj ágyúszekér, már cipelték a »varangyos békát«, hogy feltegyék a szekérre, mikor jön a hírnök és jelenti, hogy a kökői ütközetet elvesztettük, Gábor Áron elesett, meneküljünk. Erre Kovács András (szerelőkovács a nevezetes műhelyben) és társai, nem rakták fel a szekérre, hanem hamarosan gödröt ásva, eltemették az ágyút. Megesküdtek azonban, hogy ezt a titkot el nem árulják. Az ágyú szekerét a muszkák elégették, amit többen láttak. Kovács András maradt utolsónak azok közül, kik a titok letéteményesei voltak. Halálos ágyán magához hívatta a ma is élő Pongrácz Jánost, ki Turóczy Mózes tanítványa volt, s hogy sírba ne vigye, reá bízta a nagy titkot. Elmondotta, hogy a kúttól (mely ma is áll) 13 lépésre fekszik a drága kincs.

Pongrácz a millenniumi kiállítás alkalmából végzett fúratásokat az udvaron, de nem talált rá az ágyúra, vagy lehet, hogy megakadt a fúró, de ő nem hitte, hogy oly közel legyen a felszínhez s lám, most Péntek Ferenc csákánya a kúttól 13 lépésre megakadt benne – alig fél méternyire a földszínéhez.”⁵

Az értékes leletet dr. László Ferenc és Csutak Vilmos azonosította meg azon melegében, ők készíttettek szakértői tanulmányt róla. Újra László Ferencet idézzük: „Az elásás óta lefolyt 57 esztendő alatt a minden részében ép ágyút felületének minden pontján haragoszöld patina vont be, [...] súlya hozzávetőleg 400 kilogramm, [...] a cső egész hosszában alul és felül is jól látszik a forradás helye, különben felületének más részén is lehet érdekes mezőket látni. Az üreg felülete szintén érdes. Az üreget nem fűrógéppel fúrták, hanem öntötték. Éppen ez a körülmény, valamint a találás helye teszi kétségtelenné, hogy igazi Gábor Áron-ágyúval van dolgunk.”⁶

Szemtanúk szerint az ágyúcsövet Kossuth Lajos nevenapján, augusztus 25-én diadalmenetben vitte „Kézdivásárhely lelkes közönsége” a megtalálás helyéről a városháza tanácskozó termébe (*1. kép*). A *Székely Nép* 1906. augusztus 31-i számában erről így ír a tudósító: „Az ágyút a feltalálás helyéről az elmúlt vasárnap nagy ünnepséggel szállították a városháza dísztermébe, hol a képviselőtestület dr. Török Andor polgármester elnöklése alatt rendkívüli közgyűlésre jött össze s a becses ereklyét gondviselésbe vette. A közgyűlésen az ágyú átvétele alkalmából a polgármester nagyhatású beszédet mondott. Közgyűlés után a közönség az ev. ref. templomba vonult, hol Szántó Jenő magas röptű egyházi beszéd keretében emlékezett meg a város dicsőségéről, melynek symbolumaként állította oda a most megtalált ágyút.”⁷

Az ágyúcsőnek hányatott sors adatott. A két világháború közötti időben a céhes város román polgármesterének „szúrta a szemét”, ezért – mivel a városnak akkor még nem volt múzeuma – felelős honfiak jobbnak látták az ereklyét a sepsiszentgyörgyi Székely

¹ A cikk rövidebb változata a *Művelődés* lapban jelent meg (lásd: VARGHA Mihály 2015).

² LÁSZLÓ Ferenc 1906; 1978, 129.

³ EGYED Ákos 1978, 198.

⁴ LÁSZLÓ Ferenc 1906.

⁵ *Székely Nép*, I, 45, 1906. augusztus 31.

⁶ LÁSZLÓ Ferenc 1906; 1978, 129–130.

⁷ *Székely Nép*, I, 45, 1906. augusztus 31.

Nemzeti Múzeumnak átadni. Az ereklye 1923-ban került be a múzeum Régiségtárába (2. kép).

Búcsú az ágyútól

Az ágyúcső később lafettát, azaz lövegfalpat kapott (3. kép), és az állandó kiállítás fontos részét képezte több évtizeden keresztül, mígnem 1973-ban, 64 db rendkívül értékes műtárggyal együtt elvitték Bukarestbe, az akkor alakuló *Történelmi Múzeumba* (ma *Muzeul Național de Istorie a României*). Az elkobzott műtárgyegyüttes az ágyún kívül számos rendkívül értékes tárgyat tartalmazott, amelyek közül kiemelendő az aldobolyi szkíta kard vagy a csíkszentkirályi és szörcei ezüstkincsek.

A tárgyakat az első fázisban csupán kölcsönkérték, amelyről az 1971. február 1-jén keltezett jegyzőkönyv tanúskodik.⁸ 1973-ban az 553. számú rendelet (Dispoziție) alapján kerültek a tárgyak véglegesen a bukaresti múzeum tulajdonába, az okirat végén csak az akkori Kovászna megyei *Szocialista Nevelési és Művelődési Bizottság* elnökének, Sylvester Lajosnak az aláírása szerepel, a múzeum akkori igazgatójáié, Székely Zoltáné nem. Az elvitt tárgyak közül a legértékesebb a szkíta kard, de a legnagyobb veszteség mégis az ágyú volt, hiszen a helyi közösség emlékeztetének és identitásának egy fontos eleme.

Az ágyút Bukarestben időszakosan, tematikus kiállításokon lehetett látni, több szemtanú is látta a földre, egy szőnyegre letéve, mellette a feliraton lakonikus tömörséggel ennyi állt: „tun”, vagyis: ágyú.

A sikertelen visszaszerzési kísérlet

Az 1989. decemberi rendszerváltás után a korábban Bukarestbe elvitt tárgyakat – kiemelt helyen az ágyút – a múzeum vezetői többször próbálták visszaszerezni, sikertelenül. 2006-ban Kató Zoltán igazgató próbálkozott, de a bukaresti múzeum válasza egyértelmű volt: véglegesen semmi sem adható vissza, jól indokolt esetben viszont kölcsönről szó lehet. Kató Zoltán kérvényében arra hivatkozott, hogy a bukaresti intézmény alapján kölcsönkérte a tárgyakat, utólag egy miniszter önkényes döntése alapján vették át a tárgyak gondnokságát, ami nem jogos, hiszen: „[...] a tárgyaknak a mi vidékünk számára van reprezentativitása, tudományos, kulturális szempontból a Székely Nemzeti Múzeum alapkiállításán hasznosíthatók a legmegfelelőbbben [...]”

Crisan Mușeteanu főigazgató válaszlevelében a „transfer” szót húzza alá, vagyis nem a kölcsönzési fázist, hanem a véglegest. Arra is kitért, hogy a kérés

és rendelvek 1971 óta érvényben voltak, és hogy a Történelmi Múzeum jogelődje cserébe 41 ezer lej értékben vásárolt és „adott át” a Székely Nemzeti Múzeum jogelődjének muzeális tárgyakat, tehát „kárpótolta” az intézményt. A „mindent vagy semmit” elv tehát csődöt mondott. Ennek ellenére a felek végül megegyeztek a kölcsönzésben, egy szerződést is kötöttek, de az ágyú hazahozatalára nem került sor.

Kérjük kölcsönbe!

Igazgatói megbízatásom kezdetétől fogva intézményünk fontos célkitűzésének tekintettük az ágyú visszaszerzését. Úgy gondoltuk, hogy egy ilyen fontos tárgynak itthon van a helye. Negyedszázados múzeumi tapasztalataim alapján láttam, hogy a „hosszú lejáratú kölcsön” volna a járható út addig, amíg a törvények (és azok alkalmazói) „megenyhülnek”. Két múzeum között többéves, akár évtizedes kölcsönzés is szóba jöhet, miért rostokolna az ágyúnk egy pincében, amikor van más, járhatóbb út? Volt olyan esetünk, amikor 15 évreadtunk kölcsönbe tárgyakat, miért ne lenne fordítva is járható ez az út? Jogi szempontból az ágyúcső a rendkívüli értékű *műkincs* (románul: *tezaur*) kategóriába van sorolva, végleges visszaszerzése roppant bonyolult eljárást feltételez. A kölcsönzést – bár az sem egyszerű – törvény szabja. Ilyen gondolatok foglalkoztattak. Számomra mindenképp a második út tűnt járhatóbbnak, főleg, hogy akkor még nem is sejtettük: hamarosan magyar ember lesz Románia kulturális minisztere... Az ágyúcső sikeres visszaszerzésének stratégiája egészében az országos magyar érdekvédelmi szervezet munkáját dicséri; a helyi, a megyei és az országos képviselői szintek összehangolt munkája és lobbitevékenysége nélkül ma aligha díszítené eredeti ágyú a Székely Nemzeti Múzeum Gábor Áron Termét.

Az első kölcsönzési kérvényt 2009. február 20-án küldtük a bukaresti múzeum igazgatójának. Egyebek mellett azt írtuk: „160 éve történt, hogy Kökösnél negyvennyolcas hősi forradalmárjaink hősiességgel ellenálltak az osztrák és az orosz impériumok egyesített haderejének. Intézményünk úgy kíván tisztelni e csodálatos hősi tett emléke előtt, hogy minél eredetibb tárgyakat állít ki nemzeti ünnepünkön, március 15-én. Ezért kérjük hozzájárulását [...] a Gábor Áron ágyúcsőve kölcsönzésére.” Hasonló tartalmú levelet küldtünk a frissen kinevezett kultuszminiszternek, Kelemen Hunornak is.

A már említett dr. Crișan Mușeteanu főigazgató 2010. január 19-én kelt válaszában a „törvényes kezelet betartása mellett” beleegyezését adta az ágyúcső

⁸ *Proces verbal pentru predare și luare în împrumut*, nr. 77/1. februarie 1971.

30–40 napra való kikölcsonzéséhez. A „törvényes keret betartása” a kultuszminiszter és az Országos Műtárgyvédelmi Bizottság (*Comisia Națională a Muzeelor și Colecțiilor*) jóváhagyását, valamint a műtárgy biztosítását jelenti. Egy héttel az igazgató pozitív válasza után már az országos műtárgyvédelmi bizottság igenlő válasza is megérkezett. „Tisztelt Igazgató Úr! Megértjük a 2010. március 15-i esemény fontosságát és támogatjuk Önöket abban, hogy 30–40 napra Gábor Áron ágyúját kölcsön kapják” – áll a bizottság levelében.

A műtárgyvédelmi bizottság soros ülésére személyesen utaztam el Bukarestbe, hiszen a testület tagjai előtt szóban is el kellett mondanom, be kellett mutatnom a műtárgy szerepét a készülő kiállításban, részleteznem kellett, hogy hány érdeklődőt várunk, magyarul meg kellett indokolnom a kölcsönzés fontosságát. A bizottság elnöke, dr. Ernest Oberländer Târnoveanu úr – régész, nemzetközileg elismert numizmata – szívélyesen fogadott, bemutatott a testület 25 tagjának, megdicsért az intézményünkben folyó szakmai munkánkért és igényességünkért, méltatta a háromnyelvű honlapunkat, a digitális leltározásban elért eredményeinket, majd szót adott nekem. Rövid ismertetőmben elmondtam, hogy egy műtárgy akkor „érzi jól magát”, ha sokan látják, ha érdeklődés veszi körül, ha olyan helyre kerül, ahol a helyi identitást, a helyi lelkiséget táplálja és nálunk ez a történelmi relikvia csodákat fog tenni, már most levelek, telefonok tucatjai ostromolnak a hírré, hogy újra látható lesz az ágyú a Székely Nemzeti Múzeum termeiben. Elmondtam, hogy ez már nem a harc eszköze, hanem mindenki a székely leleményesség és szabadságszeretet jelképét látja benne. Úgy képzeljük el a kökői csatát, ahol ezek az ágyúk főszerepet játszottak, mint a termopülai ütközetet, ahol a maroknyi görög had legyőzte a hatalmas perzsa sereget. A kökői nyert csatát illető csúsztatásomat remélem, hogy megbocsátja nekem az utókor. A bizottság elnöke kifejtette: tud arról, hogy pár éve kértük a végleges visszaadást, akkor is, most is csak kölcsönről lehet szó. Szerinte egy ilyen fontos múzeumnak, mint a bukaresti, a Romániában élő nemzeti kisebbségek történelmét bemutató anyaggal is rendelkeznie kell. A higgadt hangulatú találkozáson a bizottság több tagja is kifejezte látogatási szándékát, hiszen – mint mondták – tudják, milyen szép „palotában” működik a múzeumunk és mennyi jót hallani róla újabban. A hivatalos találkozó után pár román nyelvű kiadványunkkal ajándékoztam meg a bizottság tagjait, majd örömmel távoztam.

A két intézmény közötti kölcsönzési szerződést 2010. március 3-án kötöttük meg. A megállapodás azt írta elő, hogy az ágyú 2010. április 20-ig maradjon a Székely Nemzeti Múzeumban.

Az ágyú hazaérkezett. A több mint 400 kilogrammos bronzöntvényt lelkes önkéntesek, köztük a sepsiszentgyörgyi férdfalárda tagjai cipelték be a terembe és helyezték a talapzatra (5. kép). A koccintás után még a *Gábor Áron rézágyúja* dalt is elénekeltük, mondanom sem kell, hogy karnagyra nem volt szükség. Megható volt, ahogy már az emlékkiállítás március 12-i megnyitása előtt idős nének és bácsik bejöttek, és virágot hoztak, könnyezve. A tárlat jó alkalom volt arra, hogy felújítsuk a 48-as termet, eszerint új díszletet, új tálalást adtunk a régi alapkiállításnak.

A megnyitón tût sem lehetett leejteni, a lépcsőház, de a „szakállszárító” cinterem is megtelt emberekkel. Az ágyút a budapesti Hadtörténelmi Múzeum igazgatóhelyettese, Kedves Gyula hadtörténész mutatta be, köszöntőt mondott Semjén Zsolt, Magyarország miniszterelnök-helyettese, Kelemen Hunor, Románia kormányfő-helyettese és Tamás Sándor, Kovászna Megye Tanácsának elnöke. „Az ágyú nem hazaérkezett, az ágyút hazahoztuk! A betegség, a jó és rossz idő az érkezik, az ágyút hoznunk kellett, ez rajtunk múlott. Ez az ágyú magában hordja a hitet, a szabadságharcosok hitét. Ez az ágyú magában hordozza Gábor Áron üzenetét: győzzük le kishitűségünket és tegyük dolgunkat, végezzük munkánkat” – mondta Kelemen Hunor.

A nagy érdeklődésre való tekintettel, már április 12-én kértük Kelemen Hunor kulturális és örökségvédelmi minisztertől a kölcsönzés meghosszabbítását, amelyet meg is kaptunk július 25-ig.

Véglegesen haza?!

A kölcsönzés után már merészebbet is mertünk álmodni: az ágyúcső végleges hazahozatalát! 2011. január 6-án kelt kérvényünkben meg is fogalmaztuk ebbéli igényünket. Erre válaszként megtudtuk, hogy egyoldalú visszaadásról szó sem lehet, csak cseréről. Megkaphattuk az ágyút, de cserébe kérték a petőfalvi és szemerjai kincseket és egy válogatást az erődsi gyűjteményünkből, továbbá az ágyú másolatát (4. kép). Az erődsi kultúrának nincs nemzetisége, hiszen rézkori leletekről van szó, a petőfalvi kincs dák ezüsttárgyakból, a szemerjai kincs római ezüstpénzekből áll.

Az erődsi kultúra anyagából álló gyűjteményünk nagyon gazdag, hiszen dr. László Ferenc évekig tartó ásatásokat folytatott Erősdön, amely nagyban hozzájárult a múzeum hírnevéhez. Római kori pénzek is szép számban vannak a gyűjteményben, de a petőfalvi kincs a régészeti gyűjteményünk királynője. Mi a tennivaló? Hogy járjunk el, hogy az alku folyamán ne áldozunk túl sokat az ágyú hazahozatalának ol-tarán?

A petőfalvi kincs tekintetében a sarkunkra álltunk. A Székely Nemzeti Múzeum vezetőtanácsa 2011. március 6-i ülésén elutasította a petőfalvi kincs átadását, mert ez a régészeti gyűjteményünk lefejezését jelentette volna. Úgy döntöttünk: csak a szemerjai és az erődsdi leletanyagot adjuk. Álláspontunk kisebb vihart kavart Bukarestben mind a szakma, mind a politikusok körében. Oberlander-Tárnoveanu, a Történelmi Múzeum frissen kinevezett igazgatója nehezményezte a petőfalvi kincs törlését a cserelistáról.

A következő néhány hónap alkudozással telt. Kirtartottunk amellet, hogy akarjuk az ágyút, de akkor árat nem fizethetünk érte. Erődsdi tárgyunk, római pénzünk több is van, de a petőfalvi kincs egyedülálló, a múzeumot pedig már amúgy is elég veszteség érte története során. Gondoljunk csak a második világháborúban Zalaegerszegen bombatalát nyomán megsemmisült vasúti szerelvényre, amelyben ott voltak gyűjteményünk legféltettebb darabjai.⁹ Éreztem a feszültséget, nagy nyomás alatt álltunk. Úgy döntöttünk: a csere miatti veszteséget a lehető legkisebbre kell csökkenteni. Közben telt az idő, az ágyú kölcsönkérési határidejét újra meghosszabbítottuk, és fizettük a nem is csekély biztosítási díjat.

A lobbinak köszönhetően végül a bukaresti múzeum engedett. A szemerjai kincs beazonosítását és felértékelését maga a történelmi múzeum főigazgatója, Oberlander-Tárnoveanu végezte intézményünk vendégeként. Szállása a megyei tanács vendégszobájában volt, öt nap alatt végzett a munkával, még egy csernátóni és egy gelencei kirándulással is megtoldottuk az ittlétét. Azután kiállítást szerveztünk gyermekjátékainkból a bukaresti múzeumban, azóta is tartjuk a szakmai kapcsolatot, így például 2015 nyarán az általuk szervezett *Románia ókori arany és ezüst kincsei* kiállítást fogadtuk, 2016-ban pedig az *Erdélyi csipkék* című kiállításunkat visszük Bukarestbe.

Csere bonyodalmakkal

Hátra volt még egy felvonás: a tárgycseréről *Kovászna Megye Tanácsának* is határozatot kellett elfogadnia, hiszen vagyontárgyokról volt szó, ugyanúgy az országgyűlési bizottságnak is szavolnia kellett a cserét. Kovászna Megye Tanácsában nem kis vihart kavart az ügy, mivel a döntéshez kétharmados többség kellett, és első nekifutásra nem is született határozat. A 2011. augusztus 24-i ülésen a *Magyar Polgár Párt* csere ellen szavazó képviselői „pofátlanságnak”, „kupeckedésnek” tartották a cserét, de a *Romániai Magyar Demokrata Szövetség* (RMDSZ) berkeiben is nagy volt a felzúdulás a másodsor megváltandó

ereklyéről. Végül az ügy melletti kiállítás döntött, és megszületett a határozat.

Hosszú procedúrák végén 2012. március 22-én megtörtént a tárgycsere, vagyis az eredeti ágyú végre itthon maradt, a szemerjai kincs (61 db római ezüstdénár), 12 erődsdi tárgy, valamint az ágyú másolata elment Bukarestbe, miniszteri jóváhagyással. Hátra volt még a parlamenti szakszabottség jóváhagyása és a *Hivatalos Közlönyben* való megjelentetése. Ez utóbbi mozzanat után tekinthető az ágyú véglegesen, jogi szempontból is újra a miénknek.

2012 áprilisától az RMDSZ már nem tartozott a kormányalakító pártok sorába, a parlamentnek pedig nem volt sietős a döntés. Már nem fizettünk az ágyúért biztosítást, de a miénknek sem érezhettük teljesen.

A történet akkor végződött, amikor Kelemen Hunor újra kulturális miniszter és kormányfőhelyettes lett, a *Hivatalos Közlönyben* 2014. augusztus 19-én megjelenő kormányhatározat szentesítette a cserét.

Itthon gazdagodva

A 2010. márciusi kiállításmegnyitó utáni vacsorán dr. Kedves Gyula hadtörténész a fülembé súgta, hogy szép az ágyúcső, de az azt hordozó lafetta igencsak amatőr munka. Védekeztem: tudja-e, hogy amikor Bukarestbe erővel elvitték az ágyúkat, a háromszékiek komoly összefogásával (többek között kisiskolások is segítettek) gyűlt össze a réz, hogy két másolatot öntsenek, egyet Kézdivásárhelyre a frissen alakult város- és céhtörténelmi múzeumba, a másodikat ide Szentgyörgyre? Hogy a lövegtalpat lelkes helyi mesterek alkották pusztá ügyszeretetből? Kedves Gyula – akinek felmenői csíkszentdomokosi Kedvesek – nyugtázta az általam mondottakat, és közölte, hogy át tudja adni nekem egy 48-as ágyú lafettájának a pontos rajzát, amelynek alapján érdemes elkészíteni a hiteleset, mert mi mégis az egész magyar nyelvterület egyik legfontosabb múzeuma vagyunk.

Sikerült felfedeznünk egy lafetta- és ágyúreplikákat gyártó manufaktúrát Magyarországon, amelynek vezetője Pohárdi József. A 2015. március idusára szervezett ünnepegen az ágyú már új, szakszerűen elkészített talapzaton pompázott (6. kép). Így járta székelyföldi „diadalútját”, hiszen Csíkszereda, Barót, Kézdivásárhely és Székelyudvarhely közönsége is megcsodálhatta az ereklyét.

Az ágyú hazahozatalának viszontagságos történetében, a sok fáradozás és idegharc dacára azt tartom szépnek, hogy a forradalmi ereklye 167 év távlatából is képes volt ezrek szívét-lelkét megmozgatni. A másik fontos tényező a szolidaritás: az egész idő-

⁹ A kérdésről bővebben lásd: SAS Péter 2006.

szak alatt az aláírásgyűjtéstől a politikai és a civil lob-
bizáson át érezhető volt a komoly összefogás, amelyre
a székelynek, de általában a Kárpát-medencei népek-
nek annyira szüksége van.

Fontos tudni, hogy a hazatért ágyút harctéri
körülmények között nem használták, emberi életet
soha nem oltott ki. Ez a tény jelképes értékkel is bír,
hiszen már nem a háború, hanem egy kis nép lele-

ményességének, áldozatkészségének és olthatatlan
szabadságszeretetének a jelképe. Úgy érzem, hogy
a Székelyföld önrendelkezésért folytatott maratoni
küzdelmekben az ágyútörténetnek van tanulsága,
képes a közösségnek új távlatot, új erőt adni az ösz-
szefogáshoz és az építkezéshez. Adja Isten, hogy úgy
legyen!

Vargha Mihály – Székely Nemzeti Múzeum, Sepsiszentgyörgy; vargha_mihaly@yahoo.com

Irodalom

EGYED Ákos

1978 *Háromszék: 1848–1849*, Kriterion Kiadó, Bukarest.

LÁSZLÓ Ferenc

1906 A kézdivásárhelyi ágyú-lelet. Igazi Gábor Áron-ágyú, *Székely Nép*, I, 45. 1906. augusztus 24.

1978 A kézdivásárhelyi ágyú-lelet. Igazi Gábor Áron-ágyú, in: László Ferenc: *Tűz és tudomány. Válogatott írások*, Kriterion, Kolozsvár, 129–131.

SAS Péter

2006 A sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeum elmenekített anyagának pusztulása 1945-ben, *Erdélyi Tudományos Füzetek*, 258, Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár.

VARGHA Mihály

2015 Az ágyú hazaérkezett, *Művelődés*, LXVIII, 3, 23–27.

Repatrierea tunului lui Áron Gábor

(Rezumat)

Singurul tun din cele aproximativ 70, turnate sub îndrumarea revoluționarului pașoptist Áron Gábor a fost descoperit în 1906, cu ocazia unor lucrări edilitare efectuate în curtea vechiului spital de la Târgu Secuiesc. Autentificarea lui s-a putut face pe baza tehnicii speciale de fabricare descrisă de artileriștii pașoptiști și a fost confirmată de Ferenc László, fost Director al Muzeului Național Secuiesc din Sfântu Gheorghe. În anul 1923, piesa a intrat în colecția muzeului, devenind, datorită unicității și a valorii istorice și memorialistice, una dintre cele mai prestigioase obiecte de patrimoniu păstrate vreodată în cadrul instituției. În 1970, împreună cu o serie de alte obiecte valoroase, tunul a fost transferat, cu „titlu de împrumut”, la Muzeul de Istorie al RSR de la București, nefiind restituit niciodată.

Direcțiunea Muzeului Național Secuiesc a depus, începând cu anul 2006, eforturi considerabile în vederea recuperării acestei relicve. În martie 2010 tunul a revenit la Sfântu Gheorghe sub forma unui împrumut, fiind expus în cadrul expoziției temporare „In memoriam Gábor Áron”. Repatrierea definitivă a piesei a devenit posibilă în cadrul unui schimb de obiecte de patrimoniu între Muzeul Național Secuiesc și Muzeul Național de Istorie a României. În sensul acordului, Muzeul Național Secuiesc a oferit instituției de la București copia din bronz a tunului repatriat, tezaurul monetar de la Sfântu Gheorghe-Simeria (compus din 61 de monede romane de argint) cât și o colecție de vestigii arheologice (vase de lut, unelte de silex ș.a.) descoperite în cuprinsul stațiunii preistorice de la Ariușd.

Repatriation of the Cannon of Áron Gábor

(Abstract)

The only remaining cannon from the approximately 70 made by 1848 revolutionist Áron Gábor was discovered in 1906, during the construction works taking place in the yard of the old hospital from Târgu Secuiesc. The authenticity of the object could be ascertained due to the special casting techniques described by 1848 artillerymen, and it was confirmed by Ferenc László, former director of the Székely National Museum from Sepsiszentgyörgy. In 1923 this piece was included in the collection of the museum, and due to its unicity and historical, memorial value, it became one of the most prestigious heritage objects hosted ever by the institution. In 1970 the cannon was transferred along with other valuable objects to the History Museum of the Socialist Republic of Romania in Bucharest, “borrowed”, as they said, but has never been returned.

Starting with 2006, the Board of the Székely National Museum had made considerable efforts in order to reclaim this relic. In March 2010 the cannon returned to Sepsiszentgyörgy as a loan, being exposed within the temporary exhibition called “In memoriam Gábor Áron”. The final repatriation has become possible within an exchange of patrimony objects between the Székely National Museum and the Museum of National History. According to this agreement, the Székely National Museum offered the institution from Bucharest a bronze copy of the repatriated cannon, the findings from Sepsiszentgyörgy-Szemerja (consisting of 61 Roman silver coins), but also a collection of artefacts (pottery, silex tools etc.) discovered within the prehistoric site from Ariușd.

Mellékletek



1. kép Az ágyú 1906 augusztusában, Kézdivásárhelyen



2. kép A két világháború közötti időszakban, a Székely Nemzeti Múzeumban
(Incze Lajos felvétele, 1924. SzNM Fotótéka F.462)



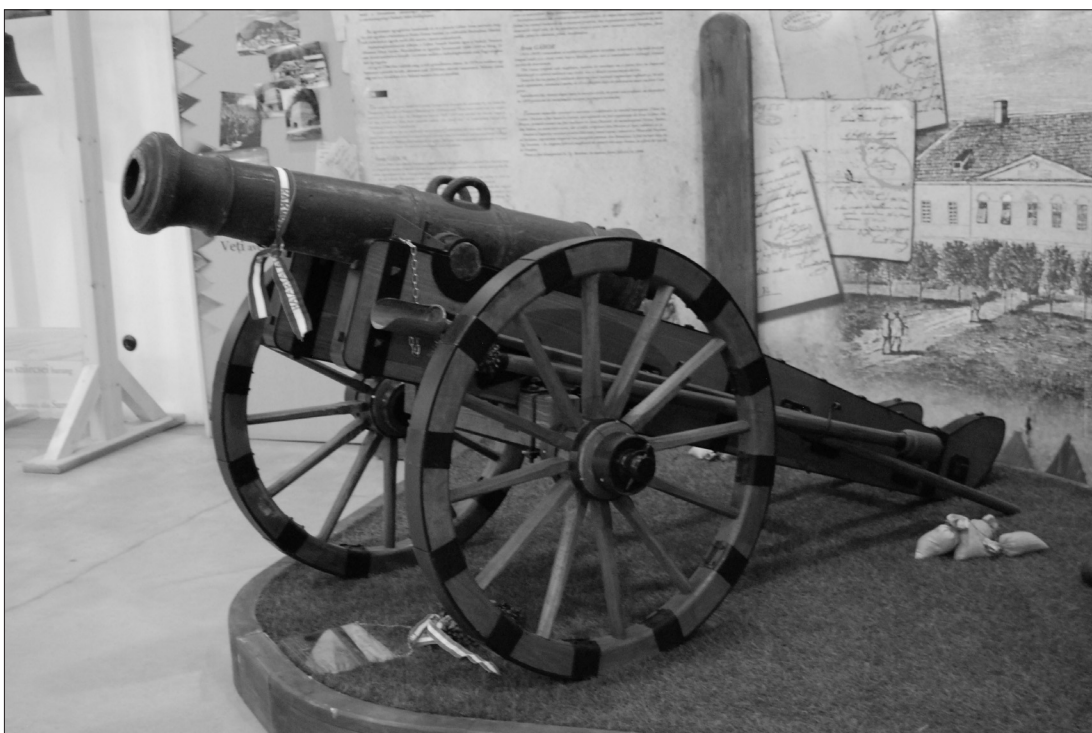
3. kép Nem sokkal a Bukarestbe való elszállítása előtt
(Bortnyik György felvétele. SzNM Fotótéka, Bortnyik-gyűjtemény, F.1923)



4. kép A 70-es évektől 2010-ig a múzeum kiállításain az ágyú bronz másolata szerepelt
(Siklódi Tímea felvétele, SzNM Fotótéka, 142)



5. kép 2010 márciusa: az ágyú hazatér (Albert Levente felvétele)



6. kép Új lafettán, a Székely Nemzeti Múzeum állandó kiállításán
(Sztáncsuj Sándor József felvétele)

